

est non esse formam justificantem, et inde concluditur non esse formam sanctificantem, quia sine justitia ad Deum non potest esse vera sanctitas. Addo etiam sanitatem animae esse posse multiplicem; potest enim esse vel integra vel partialis, inchoata vel perfecta, conferens puram aliquam bonitatem animam Deo consecrante aliquo modo, vel excludens prorsus omnem malitiam. Actus ergo charitatis est quædam sanctitas inchoata, seu partialis, et in se purissimam quamdam bonitatem habens, et per illam aliquo modo animam Deo consecrans. Hoc tamen totum non sufficit ut sit forma peccatum expellens, nam suo modo etiam fides est quædam sanctitas, a qua omnes fideles vocantur Sancti, et religio dici potest quædam sanctitas, et, licet charitas in suo ordine sit perfectior, tamen, ex ea parte qua solum est pars quædam sanctitatis, et quatenus est in actu, non est sanctitas permanens, et est insufficiens ad sanctificandum simpliciter. Si vero antecedens illud intelligatur de integra sanctitate, et omnem malitiam a subjecto excludente, in illo sensu petitur principium, et probandum assumitur, nam illud ipsum est quod negamus. Ad secundam rationem, quæ ex satisfactione ad æqualitatem sumebatur, quia ex professo in capite sequenti tractanda est, nunc breviter respondeo negando priorem partem antecedentis, nimirum, contritionem esse æqualem satisfactiōnem pro culpa mortali. Ad probationem autem dicitur quod, licet contrito opponatur formaliter actuali peccato in ratione conversionis et aversionis actualis, et possit in aliqua bonitate malitiae illius adæquare, nihilominus in valore morali ad satisfaciendum deficit, propter improportionem personæ satisfacientis, ut ibi declarabimus. Et hinc ad alteram partem negamus contritionem de se habere tantam efficaciam ad reparandam omnem inordinationem peccati, quantam peccatum de se habuit ad inducendam illam, quia si Deus non acceptaret contritionem, et gratis remitteret offendam, semper homo maneret illi inquisitus, et odio dignus, quamdiu illi digne non satisficeret.

43. Ad id vero quod ibi addebat, sanctificationem per actum esse magis stabilem quam per habitum, quia Deus non potest priorem auferre, nisi homo illam contrario actu deleat, posteriorem vero auferet omnino, si habitum non conservet, respondetur imprimis dictum hoc falsum supponere, quia solus actus per se non justificat, unde transacto

actu manere potest homo non solum non iustus, sed etiam injustus, etiamsi Deus aliam iustitiam non auferat, sed ex eo solum quod illam non conferat. Nam, si homo ante contritionem vel dilectionem erat in peccato, et Deus non remisit illud, injustus manebit homo; si vero antea erat sine peccato et sine gratia, in eodem statu manebit, transacto actu dilectionis, eo ipso quod Deus non conferat iustitiam habitualis. Nec sola relatio ad præteritum actum sufficit ad verum et proprium statum iustitiae, et præsertim si Deus noluit illum actum acceptare, neque illo ullo modo obligari, quia tunc perinde se haberet talis homo, tam physice quam moraliter, ac si nihil fecisset. Solum maneret in illo relatio rationis ad præteritum, et denominatio quod illum actum fecisset, nam haec indelebilis est. Tamen simili modo si Deus auferat ab aliquo habituali iustitiam sine culpa sua, manebit in illo relatio, quod habuerit iustitiam, et quod sine culpa illa privatus fuerit. Et ideo si prior sufficeret ad constituendum vere iustum, hæc etiam sufficeret; unde etiam in hoc non est disparitas, nec in argumento probatur. Aliunde vero iustitia habitualis natura sua firma et stabilis est, nec auferri potest sine culpa, nisi per miraculum, et, præter naturalem ordinem, influxum debitum tali formæ denegando.

44. Ad primam confirmationem de peccato originali, respondetur, conversionem actuali, et habituali maculam originalis peccati esse diversarum rationum et ordinum, et ideo non opponi formaliter, ut illa hanc excludat, neque in actu hominis esse efficaciam ad inducendam formam illi maculae contrariantem, nec ad ita satisfaciendum Deo ut remissio ejus ex iustitia obtineat, ut in sequenti capite videbimus. Ad alteram denique confirmationem de peccatore elevato ad vindendum Deum, respondetur ex natura rei illusioni deberi infusionem iustitiae, vel antecedenter, vel consequenter; si autem Deus nollet illam conferre, talis homo re vera non esset intrinsece justificatus; an vero possit etiam in peccato manere de potentia absoluta, postea videbimus.

CAPUT XIV.

UTRUM ACTUS PERFECTUS INFUSÆ DILECTIONIS DEI VEL CONTRITIONIS SIT FORMA CUI, PROPTER VALOREM AUT PERFECTIONEM SUAM, REMISSIO PEGATORUM CONNATURALITER DEBEATUR, ET IDEO DICI POSSIT FORMALITER EXCLUDERE PECCATUM?

1. *Hujus et superioris capitinis diversitas.* — Diximus in superioribus iustitiam inherenter esse formam natura sua expellentem peccatum, licet id non faciat sine distincta mutatione, quæ sit quasi destructio peccati, Deo concurrente speciali modo ad illius remissionem; unde, licet in capite præcedenti dictum sit actum contritionis, vel dilectionis Dei super omnia non expellere peccatum sine adjuncta Dei remissione, adhuc superest videntur an sit talis forma, quæ natura sua habeat conjunctam immediate expulsionem peccati, et consequenter illi sit debita illius remissio ex natura talis formæ. Aliqui ergo, ut moderentur sententiam impugnatam capite præcedenti, dicunt actum dilectionis Dei esse formam ex se sufficientem ad expellendum peccatum, non quia id faciat sola physica adhæsione sine remissione Dei, sed quia hæc remissio debita illi est ratione sue perfectionis, debito saltu connaturalitatis. Duobus autem modis potest hæc sententia explicari, seu fundari. Primo, ut contritioni, vel dilectioni ex natura rei correspondeat remissio peccati, tanquam æquali et condignæ satisfactioni, et ideo sit ab illa prorsus inseparabilis. Secundo, ut, licet ille actus in ratione satisfactionis non sit sufficiens, nec æqualis offendæ, nihilominus, propter suam excellentiam et sanctitatem, postulet remissionem culpæ, ut sibi connaturaliter debitam. Juxta hos ergo duos modos possumus in præsenti duas sententias referre.

2. *Prima opinio.* — *Lorca disp. 36 de Grat., memb. 2.* — Prima opinio est, contritionem per se ac necessario habere conjunctam remissionem peccati, quia est satisfactio injuriæ Deo factæ ad æqualitatem ejus. Hanc opinionem, quoad fundamentum ejus de æquali satisfactione, tribuunt aliqui P. Vazquez, in 4. 2, disput. 304. Sed ille in eo loco suam sententiam, tractatam capite præcedenti, accipi vult independenter ab altera quæstione de satisfactione ad æqualitatem, a qua ibi se abstinere profitetur; postea vero illam trac-

tavit in 3 part., disput. 2, ubi prius refert opinionem asserentem hominem satisfacere condigne pro peccato, eamque tribuit Alens., 3 part., q. 4, memb. 5, a. 2, in corpore, et ad 1; Palud., in 3, distinct. 20, quæst. 2, art. 2; Richard., in 4, distinct. 17, artic. 1, quæst. 7; et Cajetan., 3 part., quæst. 1, art. 2, § *Ad alteram vero*; et Ruard., art. 6, § *Sed hæc satisfactio*, et § *Tertia difficultas*, et art. 8, § *Sine hac fide*. Ipse tamen contrariam sententiam defendere profitetur, licet eam singulare ac nova ratione tueatur; an vero in re vel verbis tantum illa differat, et in ratione plus quam illi auctores asserat, in discursu videbimus. Cujuscumque vero sit illa sententia, ex illo fundamento optime sequitur, per actum contritionis formaliter ac necessario expelli peccatum, si antea remissum non sit, quia Deus non potest recedere ab ordine iustitiae; sed ratio iustitiae postulat ut, facta æquali satisfactione, debitum remittatur, essetque in justum illud exigere; ergo, si per contritionem integre satisfit Deo, necessarium est ut ipse remittat offendam.

3. *Proponuntur hujus primæ opinionis fundamenta.* — *Primum fundamentum.* — *Secundum.* — *Tertium.* — Illud autem fundamentum præcipue suadetur secunda ratione principali in præcedenti capite posita, cuius solutionem in hoc remisimus. Alio item modo potest illud fundamentum suaderi ex eodem Vazquez, dicta disp. 2, c. 3, et 4 p., disp. 85, et 4. 2, disput. 96, cap. 2, quia homo peccando nullam injustitiam facit Deo, quæ propriam malitiam contra iustitiam contineat, sed solum dicitur peccatum esse offensa Dei, lato et generali modo, vel quia est inobedientia præceptorum ejus, sicut vassallus dicitur offendere regem, vel servus dominum, non servando præcepta et leges ejus; vel quia est malitia quædam virtuale aversionem a Deo includens, quæ, quamdiu in homine manet, illum reddit Deo invisum et inimicum, ac ejus odio dignum, et ea ratione Deum offendere dicitur, quia illi displacebit; ergo nihil obstat quoniam homo per contritionem possit æqualem satisfactionem pro peccato Deo exhibere. Consequentia probatur, quia, sublata a peccato illa ratione injuriæ, non est necessaria alia satisfactio pro illo, nisi ut priorem malitiam auferat, et æqualem bonitatem seu pulchritudinem animæ restituat, quod facit actus dilectionis vel contritionis, ut prior ratio probat. Antecedens vero probatur a dicto auctore, primo, quia inter Deum et ho-

minem nulla ratio justitiae et injustitiae intercedere potest. Secundo, quia homo peccando nullum damnum Deo infert, quod per satisfactionem ex justitia resarciri debeat, quia ex creaturis nihil emolumens vel damni Deo evenire potest, et ideo non solum communia peccata, verum etiam illa specialia, quae directe contra Deum fiunt, ut blasphemia, falsum in Deum testimonium, vel opprobrium, et similia, propriam injustitiam non continent, quia nihil Deo nocent. Tertio, quia alias in omni peccato mortali esset duplex malitia: una specifica ex objecto proprio, alia propriae injustitiae, quod est magnum absurdum.

4. *Secunda opinio.* — *Primum pro hac secunda opinione argumentum.* — *Secundum.* — *Tertium.* — Secunda opinio esse potest, quod, licet dilectio Dei super omnia, vel contrito illam includens, non sit condigna satisfactio pro peccato, nihilominus est forma sufficiens ex natura sua ut peccatum excludat, coepiente Deo per remissionem ejus, tali formæ connaturaliter debitam, eo modo quo de justitia inhærente generatim supra dicebamus. Potestque opinio hæc sic explicata suaderi, primo, ex fundamento priori præcedentis sententiae; saltem enim probare videtur in actu illo charitatis esse omnem perfectionem, quæ in aliqua forma desiderari potest, ut ex natura sua secum non admittat peccatum, ac proinde postulet remissionem ejus tanquam sibi connaturalem. Antecedens patet, quia ille actus charitatis est directe oppositus peccato; tum quoad aversionem a Deo, quæ virtute tantum est in peccato, cum tamen controversio ad Deum formaliter sit in tali actu; tum quoad conversionem ad creaturam, cum sit maxima conversio ad creatorem; tum propter omnia alia quæ in illo fundamento consideravimus, quæ nunc repeterem non est necesse. Secundo, quia habitus charitatis est talis forma, cui ex natura sua debetur talis remissio; ergo etiam actus. Antecedens supponitur ex dictis. Consequentia vero probatur, quia actus perfectius convertit et unit animam Deo, et licet habitus excedat, quia est permanentior forma, et det facultatem operandi, quæ considerabamus quoad effectum formalem justificandi, parum tamen referunt quoad effectum expellendi peccatum, quia peccatum in principio solum per actum committitur, et manet moraliter per relationem ad illum; ergo, ut forma contraria illud expellat, saltem dicto modo, sufficit ut sit ac-

tus contrarius opposito actui, et de se potens ad permanendum moraliter per relationem ad ipsum, interveniente saltem Dei remissione. Tertio denique addere possumus, licet ille actus non contineat satisfactionem æqualem, continere quam maximam homo præstare potest; ergo hoc satis erit ut ei sit connaturaliter debita remissio peccati.

5. *Prima opinionis examen.* — *Duplex contritionis consideratio.* — Ad examinandam priorem opinionem, necessarium nobis est in fundamento quod supponit, veritatem præmittere. Fundamentum autem, ut dixi, est, quod peccator, qui per contritionem extra sacramentum justificatur, ad æqualitatem satisfacit pro culpa mortali. Ad hoc autem examinandum, suppono, ex communi sententia, contritionem (sub qua dilectionem super omnia semper comprehendimus), per quam peccator extra sacramentum justificatur, duplè posse considerari, scilicet, vel ut priorem natura gratia habituali, vel ut formatam per illam in aliquo posteriori naturæ. Quam duplice considerationem admittunt, non solum qui docent contritionem procedere ab auxilio, et non ab habitu, sed etiam omnes qui, licet doceant procedere ab habitu, nihilominus concedunt esse dispositionem proximam præparantem hominem ad gratiam habitualē recipiendam, qui sunt plures antiqui et moderni Thomistæ. Vazquez autem ita docet contritionem procedere ab habitu, ut neget esse dispositionem ad illum, et ideo de facto non admittit illam duplē considerationem, sed contritionem docet omnino esse posteriorem natura ipsa gratia habituali, a qua procedit. Addit vero de possibili, contritionem esse posse ab auxilio effective, ita ut non sit ab habitu, et tunc esse posse simpliciter priorem natura habituali gratia; nihilominus tamen negat in eo casu contritionem in illo priori esse informem, quia per se et essentialiter est formata tanquam forma sanctificans. Nos vero nunc supponimus id quod certissimum et a Concilio Tridentino traditum esse credimus, contritionem esse dispositionem proximam ad infusionem gratiæ, et remissionem peccati, quod in libro sequenti ostendendum est. Et hinc etiam supponimus illam duplē considerationem contritionis, vel secundum se spectatæ, ac prioris gratia ordine naturæ, vel ut jam formatæ per gratiam, id est, existentis in persona grata, sive effective a gratia habituali fiat, sive non fiat; a qua quæstione nunc abstrahimus, li-

cet posteriore partem negantem longe veriorem existimemus, propter ea quæ in sequenti libro dicemus.

6. *Prima assertio.* — *Actum contritionis, vel dilectionis, etiam ut procedunt ab habitu justificantis gratiæ, non esse de facto condignam satisfactionem pro peccato.* — Primo ergo assero contritionem, ut posteriorem gratia habituali, et per illam formatam, de facto non esse satisfactionem æqualem pro peccato commisso. Non assero nunc contritionem illam non habere ad hoc sufficientem valorem, quia nunc nobis necessarium non est, et quia aliqui ex Doctoribus allegatis et allegandis contrarium sentire videntur, ideoque illud in lib. 42 examinandum relinquo. Solum ergo assero de facto non fieri talem satisfactionem per contritionem. Moveor, quia tunc aliquis actu satisfacit condigne pro offensa, vel pro debito, quando, ratione suæ actionis, vel solutionis, aut compensationis æqualis, offensa, vel debitum remittitur aut tollitur; sed nunc Deus non remittit peccatori offensam propter contritionem, ut procedentem a gratia sanctificante, et per illam formatam; ergo nec homo satisfacit nunc de facto pro culpa, seu offensa sui peccati. Consequentia clara est; majorem autem suppono ex propria ratione satisfactionis; est enim recompensatio voluntaria ad solvendum debitum, quod supponit ex offensione contractum, et in discursu sequenti amplius probabitur. Minor igitur probatur, quia si contritio supponitur formatam per gratiam, supponit justificationem jam factam per infusionem gratiæ habitualis, et consequenter supponit remissum peccatum quod totam rationem culpæ et offensæ; ergo supponit remissionem factam mere gratis et sine satisfactione; ergo, licet postea, saltem secundum ordinem naturæ, fiat actus contritionis formatæ de se satisfactorius, nunc de facto non est satisfactio pro tali peccato, quod jam sublatum supponitur, quia revera non propter talem satisfactionem remittitur.

7. *Responsio contra rationem proxime factam.* — Respondebit fortasse aliquis contritionem formatam, licet supponat infusionem habitualis gratiæ, quatenus ab illa procedit, non tamen supponere necessario remissionem peccati, et ita esse condignam satisfactionem pro peccato. Potestque D. Thomas in confirmationem hujus responsionis adduci, nam 1. 2, quæst. 413, art. 8, quatuor res enumerans quæ in nostra justificatione simul

tempore concurrunt, infusionem gratiæ, motum liberi arbitrii in Deum, et in peccatum, et remissionem peccati, hoc eodem ordine illa constituit, infusionem gratiæ primo loco, et remissionem peccati ultimo constituens, et inter eos ponens motus liberi arbitrii; ergo tales motus intelliguntur formati per gratiam, prius natura quam peccati remissio concedatur, et ita, si de se sunt satisfactorii, condigne de facto etiam satisfacent, et ratione illius satisfactionis remittetur peccatum.

8. *Refellitur responsio.* — *Vazquez, 3 p., disp. 2, c. 6, n. 66.* — Sed hæc responsio non habet locum in sententia asserente infusionem gratiæ, et remissionem peccati esse omnino idem et indivisibiliter, ut sic dicam, et hoc titulo consequenter illam rejicit Vazquez. Deinde in nostra etiam sententia admittenda non est, quia, licet remissio peccati addat aliquid ultra infusionem gratiæ, tamen, quando illa infusion fit in homine qui immediate antea erat in peccato, simul omnino fit per modum transmutationis ab statu peccati ad statum amicitiae, tam ex intentione Dei quam ex natura talis formæ, et ideo tanta est conexio inter remissionem peccati et infusionem gratiæ, ut nullus motus liberi arbitrii possit inter illos intercedere. Nam illæ duas mutationes in re sunt omnino simul, et si inter se habent aliquem ordinem, est potius rationis, quam realis, et in eo ad invicem rationem prioris et posterioris habent; nam infusionis gratiæ censemur esse prior ex parte efficientis, et expulsio peccati ex parte passi, vel infusionis in genere causæ formalis, remissio in genere causæ materialis, seu dispositionis, ut D. Thomas eodem loco docet, ideoque tanta est inter eos conjunctio, ut revera nullus actus hominis inter eas possit intercedere. D. Thomas autem, in loco citato, non loquitur de infusione gratiæ quodammodo habitum, sed quodammodo motionem actualem per gratiam excitantem, et potius sub remissione peccati totam justificationem instantaneam, et infusionem formæ per quam fit, comprehendit, ut aperte intelligi potest ex doctrina ejus in eadem q. 413, artic. 1, et in libro sequenti magis explicabitur. Accedit quod actus contritionis vel dilectionis non intelligitur esse formatus, donec sit ab homine integre justificato, ac sancto, Deique amico; neque aliter potest habere condignitatem, vel æqualitatem ad satisfaciendum Deo pro offensa, imo nec pro poena, quia, quamdiu persona non placet, nec actiones ejus possunt valorem habere apud

Deum, ut in lib. 12 ostendemus. Non est autem homo simpliciter sanctus, et amicus, ac Deo placens, donec sit mundus a peccato, et plene Deo reconciliatus; ergo contritio non est formata per gratiam sanctificantem, donec intelligatur per illam remissum esse peccatum; ergo neque potest esse satisfactoria perfecte, et ad aequalitatem pro culpa, donec culpa sit remissa et ablata; ergo non potest esse actualis satisfactio pro illa.

9. *Distinctio quorundam ut difficultatem effugiant.* — Non desunt tamen qui, ut defendant satisfactionem hanc actualem propter peccatum, ut est injuria, distinguant inter culpam peccati, et injuriam seu offensionem Deo factam; nam culpa est macula peccati, quae in ipso homine manet, transacto peccato; injuria vero et offensio tenet se ex parte Dei habentis jus contra hominem ad exigendam ab eo satisfactionem delicti. Unde inferunt posse auferri maculam culpæ, manente offensa, et obligatione satisfaciendi pro illa. Atque ita fatentur rationem factam concludere, peccatum quoad culpam seu maculam non auferri per actum ut satisfactorium de condigno, quia talis satisfactio supponit culpam remissam. Item, quia satisfactio respicit jus alterius, non propriam maculam quae in homine manet; hanc ergo gratis auferit Deus infundendo gratiam, quod potest facere non remittendo injuriam, sed exigendo satisfactionem aequalem suæ offensioni, quam tunc jam homo potest exhibere. Quia jam est gratus Deo et amicus, etiamsi illi non sit remissa injuria, sed tantum ablata macula culpæ. Hanc distinctionem breviter attigit Soto, dicto cap. 2, post. 3 conclus., ration. 1, et videtur eam admittere. Quam etiam refert Medina, dicto art. 2, dub. 2, in discursu ejusdem tertiae conclusionis, et dicit fuisse doctissimorum virorum. Ipse tamen illi doctrinæ non adhæret, neque satis explicat illam distinctionem inter peccatum, quoad culpam, vel injuriam, neque illam impugnat. Eamdem distinctionem, nullo auctore nominato, et ad aliam doctrinam applicatam refert Vazquez 1. 2, disput. 204, cap. 1, et eam impugnat cap. 6. Et quamvis in impugnatione supponat auferri maculam peccati per actum contritionis formaliter, nihilominus rationes cum eadem proportione procedunt de quacumque forma expellente peccati culpam, sive illa sit actus, sive gratia habitualis.

10. *Ostenditur falsitas superioris distinctionis.* — Dico ergo vanam esse distinctionem

illam, quia, eo ipso quod macula remittatur per quamcumque formam, impossibile est non simul remitti injuriam vel offensam, et e contrario impossibile est remitti injuriam, quia auferatur macula peccati. Probatur, quia repugnat omnino excludere maculam, et relinquere offensionem, si offensio dicit aliquid culpæ, quia habitualis culpa non est aliquid divisibile, ut partim expelli, partim relinquere possit. Si vero illa offensio, quae manere dicitur, tantum pertinet ad reatum poenæ, vel intelligitur de reatu poenæ æternæ, et hic non potest manere, remissa culpa, vel est reatus poenæ temporalis, et hic non semper tollitur per contritionem, nec contritio, per se loquendo, est satisfactio pro illo reatu; ergo in nullo vero sensu potest distinctio subsistere. Declaratur præterea in hunc modum, quia offensa potest considerari vel ex parte hominis, vel ex parte Dei; nam homo peccando offendit Deum, et ideo, quamdiu permanet in peccato, est sufficiens objectum divinæ offensionis; ablata autem macula peccati, jam non relinquitur in homine aliquid, ratione cuius possit dici esse offensus Deo, seu esse in offensione divina, quia ad hoc non satis est aliquando offendisse, alias qui semel peccavit semper esset offensus Deo; ergo necesse est ut illa offensio moraliter in homine duret; non durat autem nisi durante macula; ergo, ablata macula, non potest manere offensa ex parte hominis. Si autem consideratur offensio ex parte Dei, ablato objecto offensionis divinæ, non potest manere etiam offensio ex parte Dei, quia illa offensio in Deo non est nisi displicentia quædam seu odium, quod non potest in Deo manere, ablata peccati macula, quia, eo ipso quod homo mundetur omnino a macula peccati, jam non est dignus odio Dei, quia Deus non odit hominem ut hominem, sed ut peccatorem, ut dixit Augustinus, quæst. 2 ad Simplician.; ergo eo ipso Deus remittit illi injuriam, nec potest illi esse offensus, cum in tali homine jam nihil sit quod possit oculos divinæ majestatis offendere; ergo jam non potest homo sic justificatus indigere nova remissione, neque nova satisfactione pro injuria. Unde optime ad talem hominem applicatur quod Concilium Tridentinum, sess. 5, cap. 5, ait: *In renatis nihil odit Deus, quia nihil damnationis est in his qui vere sunt consepulti per baptismum in mortem, utique peccati.* Idem enim dicit potest de quocumque homine sic justificato, ut vere justus et in se carens macula culpæ per gratiam effectus sit; nihil enim

damnatione dignum in eo manet, cum ex vi gratiæ sit filius dilectus, et hæres vitæ æternæ.

11. *Responsio cuiusdam evasionis.* — *Ocurritur effugio.* — Dices: adhuc potest ille homo esse debitor ratione præteritæ injuriæ, etiamsi illa non maneat jam, sed solum quia illam commisit, et nondum pro illa satisfecit, et ita potest indigere nova satisfactione, vel remissione. Respondeo hominem, justificatum per gratiam, et ab omni peccati macula purgatum, posse quidem adhuc esse debitorem alicujus poenæ, ut bene probat ratio facta. Non tamen potest adhuc esse reus injuriæ, ut sic dicam, quia hæc jam non durat nec physicæ, nec moraliter, cum per remissionem maculæ supponatur ablata, nam, si maneret, non posset non maculare hominem, et illum Deo invisum reddere; ergo e contrario, si supponatur macula ablata, necessario tollitur moralis obligatio satisfaciendi pro injuria, licet possit manere reatus alicujus poenæ. Dices: ipsa poena est satisfactio pro injuria. Respondeo: non est satisfactio quæ tendat ad resarcendam injuriam quasi ad modum restitutionis, et hanc dicimus non posse manere post remissam culpam quoad maculam. Poena autem, ut poena, lato quodam modo dicitur imponi in satisfactionem, vel satispassionem pro delicto in ordine ad justitiam vindicativam, et ad commune bonum, ut delicta condigne puniantur.

12. *Instantia. — Solvitur.* — Urgebis tandem, quia inter homines potest quis remittere injuriam ea lege, ut homo exhibeat hanc vel illam satisfactionem; ergo etiam possumus intelligere Deum remittere culpam, relinquendo debitum satisfaciendi pro injuria sibi facta. Respondeo, quando inter homines fit ille modus remissionis, revera non fieri remissionem absolutam ante impletam satisfactionem in pacto designatam, qualis esse solet remissio sub conditione, si hoc vel illud ille fecerit cui injuria remittitur, quæ certe vel est potius promissio remissionis quam remissio, vel est, ut ita dicam, remissio ad reincidentiam, quia, nisi reus impleverit conditionem, in eamdem incidet offensam. Non est autem talis remissio Dei, nec maculæ ablatio, quæ per gratiam fit, sed omnino absoluta et firma, etiamsi post illam peccator nullam pro injuria satisfactionem exhibeat. Unde si Deus aliquam satisfactionem pro culpa, vel injuria (quod idem esse censemus), a peccatore exigit, ut remissionem peccati illi concedat, non postulat illum ut conditionem implendam post obtentam remissionem, vel ablationem culpæ, sed ut dispositionem antecedentem, saltem ordine naturæ ad gratie infusionem, et ad remissionem, quæ per illam fit. Et ideo, si ad infusionem gratiæ non antecessit satisfactio æquivalens, profecto remissio peccati quoad culpam, injuriam, vel maculam, non ex vi actus satisfactorii ad aequalitatem facta est, sed ex divina acceptatione, et liberali remissione per gratiam.

13. *Vasquez, 3 p., disp. 2, num. 60.* — His vero non obstantibus, P. Vasquez alia via defendit hominem, per contritionem a gratia habituali procedentem, satisfacere condigne pro culpa et offensione peccati. Existimat enim non esse de ratione satisfactionis, ut virtute illius debitum remittatur, quia potest solvi postquam est remissum. Hoc autem probat, primo, quia in debitis pecuniariis ita accidit. Secundo, quia, quantum est ex parte ejus qui contritionem exhibit, satisfactum videtur pro peccati debitum quoad culpam; ergo id satis est ut satisfecisse dicatur. Tertio, quia Deus infundit gratiam habitualem, eo fine ut moveat arbitrium ad contritionem, ne homo ut quid inanime justificetur; ergo talis contritio satisfactio censenda est.

14. *Esse satisfactorium et actu satisfacere sunt distincta.* — Sed profecto si non confundantur illa duo quæ distinximus, scilicet, opus esse de se satisfactorium vel actu satisfacere, facile responsio hæc improbabitur. Quod autem illa duo sint distincta, manifestum est, quia aliud est causam esse sufficientem ad agendum, aliud actu agere; ut, in causis physicis et in hac ipsa materia, si vera est opinio, quod prima contritio est effective ab auxilio actuali prius natura quam habitus infundatur, tunc habitus in eo instanti infusus non efficit actum illum, quia invenit factum ab alia causa sufficientis virtutis, et tamen de se est effectivus talis actus. Item, in causis meritoriis, prima contritio formata de se valorem habet ad merendam gratiam, et sic dici potest meritoria gratiæ quoad sufficientiam, de facto autem non meretur illum, quia invenit collatum. Et in anima Christi, primus actus meritorius, quem habuit, de se esset sufficiens ad meritum visionis beatificæ, de facto tamen illam non meruit, quia illam in anima Christi supposuit. Item in actibus satisfactoriis, opera penitentia beatae Virginis de se satisfactoria erant, tamen per illa non satisfecit quoad se, quia nihil debebat. Et